УДК 336.71

ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ БАНКУ

Лемішовська О.С.
Національний університет «Львівська політехніка»
Хом'як Т.Р.
Львівська комерційна академія

В статті розглядаються сучасні спрямування інформаційно-аналітичного забезпечення облікової політики банку. Визначається функціональне позиціювання такого забезпечення в системі облікового процесу. Наведено складові інформаційно-аналітичного інструментарію фінансового та податкового обліку банківської установи. Запропоновано розвиток й удосконалення документального забезпечення облікового процесу. Обґрунтовано доцільність такого застосування.

Ключові слова: банк, облік, облікова політика, обліковий процес, інформаційно-аналітичне забезпечення.

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. В умовах невизначеності сучасного фінансово-економічного середовища, високої ризикованості інвестиційно-кредитних операцій конкурентоспроможність і ринкову позицію отримують банки, здатні забезпечити взаємодію всіх елементів системи управління, включаючи управління обліковим процесом. Виходячи із європейських та загальносвітових тенденцій щодо посилення змісту і параметрів обліку корпоративних структур, обліковий процес об'єктивно визнається важливою підсистемою фінансового управління банківських установ. Доцільна і дієва організація системи організації облікового процесу визначально впливає на загальну ефективність діяльності банку, оскільки облікові відносини опосередковують всі банківські операції. Саме ці причини обумовлюють потребу досліджень щодо організації облікового процесу в банках, доцільне спрямування розвитку та формування цілісної та структурованої концепції, що базується на удосконалених облікових інструментах, а саме інформаційно-аналітичному забезпеченні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення проблеми. У сучасних дослідженнях пропонуються різноверсійні й різнотипові напрямки удосконалення системи управління обліковим процесом банків, які базуються на виробленому (адаптованому) інструментарію забезпечення їхнього практичного впровадження. Підвищення рівня інформаційно-аналітичного інструментарію цієї системи управління призводить до забезпечення її оперативності та адекватності процесу прийняття управлінських рішень, зменшення втрат від фінансових ризиків, наслідком чого є зростання показників ефективності діяльності та стабілізація фінансового стану банку.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Аналізом тематичних джерел [1-7] виявлено, що лише в незначній кількості праць вітчизняних науковців інформаційно-аналітичному забезпеченню облікової політики приділяються достатня увага. Невирішеними залишаються питання чіткого розмежування складових інформаційно-аналітичного забезпечення облікового процесу в межах управління ним.

Мета статті. Метою статті є обґрунтування доцільного взаємозв'язку складових інформаційно-аналітичного забезпечення облікового процесу та формування на цій основі концепції його методики.

Викладення основного матеріалу. Сучасний стан обліку вимагає адекватної гармонізації з фінансовою системою, ефективність якої в сучасних умовах загалом передумовлює ефективність роботи банку. З цієї позиції визнається удосконалення інформаційно-аналітичного інструментарію управлінської структури облікової служби в системі фінансового управління з набуттям можливостей його впливу на зміни в обліковій системі.

Інформаційно-аналітичне забезпечення доцільно відображати в пакеті внутрішньо-нормативних документів – уніфікованому наборі положень, інструкцій та інших документів, які регламентують функціональні процеси і системно забезпечують управління обліковим процесом банків. У такий пакет повинні входити обґрунтовані методики щодо організації процесу обліку та оподаткування. Це матеріали, які об'єднують методичні вказівки з фінансового обліку, податкового обліку, управлінського обліку, методики про порядок проведення аналітичної роботи і здійсненню контролю за дотриманням нормативно-правової бази.

Цілісний, змістовно погоджений комплекс внутрішньобанківської документації забезпечує дієву на практиці, обґрунтовану для конкретних умов діяльності банку раціональну систему управління процесом обліку.

Важливою складовою інформаційно-аналітичного інструментарію фінансового та податкового обліку є розроблений внутрішній план рахунків (субрахунків, аналітичних рахунків) та визначені схеми проведень для відображення операцій банку в обліку. При розробленні робочого плану рахунків необхідно враховувати особливості аналітичного та синтетичного обліку податків в банку та пропонованих вимог для деталізованого відображення операцій, пов'язаних з оподаткуванням.

Важливе місце у процесі інформаційно-аналітичного забезпечення податкового обліку займають зведені податкові реєстри – форми систематизації даних за звітний період, розроблені відповідно до вимог податкового законодавства.

Банкам надана можливість самостійно розробляти та затверджувати форми реєстрів податкового обліку з вказанням:

– обов'язкових реквізитів: назви, періоду реєстрації операцій, прізвищ та підписів, що дають змогу ідентифікувати осіб, які їх склали [1];

– особливостей взаємозв'язку фінансового та податкового обліку банку.

Необхідною умовою для встановлення кількості автономних податкових реєстрів чи фінансових реєстрів з додатковими реквізитами (комбінованих) є їх доцільність – відповідність обсягу податкових операцій у конкретному банку.

Найпершою умовою є вибір співпадаючих способів ведення фінансового і податкового обліку в тому

© Лемішовська О.С., Хом'як Т.Р., 2015

чи іншому банку як варіантних, прописаних в обліковій політиці (однакового способу ведення обліку резервів), так і без варіантних (облік послуг банків). В такому разі достатньо використовувати тільки фінансові реєстри, а податкові не доцільно. При неспівпадінні способів ведення двох видів обліку, на наш погляд доцільно застосовувати автономні реєстри фінансового і податкового обліку.

Податкові реєстри застосовуються в банку для наступних цілей: визначення величини податкової бази (сум об'єкта оподаткування, сум витрат, які ураховуються при формуванні податкової бази), обліку розрахунків податків та зборів, обліку сплати податків та зборів, складання податкової звітності, обліку санкцій за порушення податкового законодавства, для обліку витрат щодо яких відповідно законодавству встановлені норми віднесення на зменшення об'єкта оподаткування (витрати на рекламу, представницькі тощо).

Форми реєстрів податкового обліку і порядок відображення в них аналітичних даних, даних первинних документів, розробляються банком самостійно і затверджуються керівником.

Ведення податкових реєстрів банку полягає у:

– систематизації господарських операцій банку, відображених в обліку, із застосуванням принципу віднесення чи не віднесення доходів і витрат до складу податкових та забезпечення можливостей формування таблиці різниць на аналітичних рахунках;

Таблиця 1

Пропонований фрагмент форми реєстру різниць між бухгалтерським та податковим обліком банку

Різниці по витратах							
Назва та номер балансового рахунку	Сума у фінансовому обліку, грн.	Різниці, грн.					Сума у податковому обліку (2-7)
		Обороти по рах. 3678			Коригування	Всього (5+6)	
		Дт	Кт	Різниця (4-3)			
7391 Витрати на інкасацію та перевезення цінностей	404 992	141 642	141 444	-198	-	-198	405190
7392 Витрати на аудит	750000	494569	750000	255431	-	255431	494 569
...							
...							
Разом за рядком декларації 06 ІВ	1154992	636211	891444	255233	-	255233	899759
Разом витрат	1154992	636211	891444	255233	-	255233	899759
Різниці по доходах							
Назва та номер балансового рахунку	Сума у фінансовому обліку, грн	Різниці, грн					Сума у податковому обліку (2-7)
		3600	2066, 2076, 2086	2065, 2075, 2085	Індивід. тарифи	Всього	
6000 Процентні доходи за коштами в НБУ	93159918	-605706	3253464	19991	-	2667749	90492169
602 Процентні доходи за кредитами	11485929	-	-	-	-3594921	-3594921	15080850
…..							
...							
Разом за рядком декларації	104645847	-605 706	3 253464	19 991	-3 594 921	-927 172	105 573 019
Разом доходів	104645847	-605 706	3 253464	19 991	-3 594 921	-927 172	105 573 019

Таблиця 2

Пропонований фрагмент форми реєстру розбіжностей між бухгалтерським та податковим обліком цінних паперів, які обліковуються в портфелі до погашення

Назва власника ЦП	Сума в бухгалтерському обліку, грн					Сума в податковому обліку, грн				Різниця	Примітки
	6052			3541	Разом	оплата			Разом		
	3116	3117	...			3119	3641	3739			
ТОВ СП «Ібоя»		147956			147956	149 600			149 600	1664	
...											
Всього облігацій підприємств		147956			147956	149 600			149 600	1664	
Назва власника ЦП	6050			3541	Разом	оплата			Разом	Різниця	Примітки
	1416	1417	...			3739	...	...			
Міністерство фінансів	6481				6481	1000			1000	-5481	
…..											
Всього ОВДП	6481				6481					-5481	
….											
Всього цінних паперів					154437				1000	-5817	

– кількісному і вартісному обліку окремих складових майна банку, відповідно до існуючих вимог податкового законодавства і нарахування амортизації;

– вартісному обліку операцій, які підлягають оподаткуванню ПДВ та обліку сум ПДВ, які підлягають відшкодуванню;

– веденню статистичного обліку певних показників, на основі яких формуються відповідні податкові декларації.

У фінансовому та податковому видах обліку виділяють постійні та тимчасові податкові різниці. До складу тимчасових податкових різниць належать різниці, які виникають внаслідок: невідповідності оцінки оборотних і необоротних активів; витрат майбутніх періодів; невідповідності оцінки довгострокових і поточних зобов'язань, забезпечень; невідповідності критеріїв визнання й оцінки доходів, зокрема від операцій з цінними паперами, доходів від безкоштовно одержаних необоротних матеріальних активів тощо; невідповідності критеріїв та оцінки витрат, при застосуванні різних методів нарахування амортизації основних засобів і нематеріальних активів тощо.

Тимчасові податкові різниці анульовуються в наступних податкових періодах, тому розглядати їх немає доцільності. Постійні податкові різниці виникають у звітному періоді та не анульовуються в наступних звітних періодах [2]. До постійних різниць належать: різниці між сумою витрат, відображених у фінансовому обліку при розрахунку прибутку та сумою витрат, яка може бути віднесена до витрат в межах норм Податкового кодексу України для встановлення податкового прибутку; суми доходів і витрат, які не включаються до складу податкових, але враховуються при визначені фінансового прибутку; суми доходів та витрат, які включаються до податкових та не включаються до фінансових. На наш погляд в податковому процесі банку повинні використовуватись як основні форми реєстрів – передбачені законодавством (декларації по кожному податку), так і допоміжні – визначені банком самостійно й призначувані для цілей структурування податкових спрямувань.

З врахуванням різниць, які виникають між бухгалтерським і податковим обліком, до реєстрів, застосування яких доцільно було б впровадити в управлінні податковим процесом банку, можна віднести:

– звіряльні відомості аналізу рахунків, пов'язаних з оподаткуванням;

– таблиці постійних різниць між податковим та бухгалтерським обліком;

– таблиці розбіжностей між бухгалтерським та податковим обліком цінних паперів, які обліковуються в портфелі до погашення;

– таблиці податкового обліку фінансових результатів операцій з цінними паперами (у розрізі окремих видів цінних паперів);

– таблиці обліку операцій з торгівлі цінними паперами у розрізі контрагентів і договорів;

– реєстри сплачених доходів нерезидентам та утриманих із них податків у розрізі контрагентів;

– інші документи, дані яких впливають на визначення об'єкта оподаткування.

Важливим реєстром податкового обліку є таблиця різниць між податковим та фінансовим обліком банку, ведення якого передбачено ст. 17.1.12 Податкового кодексу, хоча на даний час законодавчо й не визначено.

У зв'язку з наявністю постійних податкових різниць у банках виникає необхідність забезпечення перенесення й узгодження показників фінансового та податкового обліків, з метою структурування податкових спрямувань. Саме тому нами обґрунтовується доцільність розроблення окремого реєстру під назвою «Таблиця різниць», призначеного для систематизації інформації про перехід від фінансових доходів та витрат до податкових.

При цьому можна відзначити, що з 2002 р. чинною залишається інструкція управління з методології бухгалтерського обліку «Про порядок відображення в бухгалтерському обліку банками України поточних і відстрочених податкових зобов'язань та податкових активів» [5]. Результати, визначені на її основі, наводяться у формі додатку до приміток річної фінансової звітності з метою узгодження прибутку (збитку) за даними бухгалтерського обліку та податкового обліку. Проте цей документ не передбачає використання форми реєстру податкових різниць, а стосується виключно бухгалтерського обліку банку.

Для обліку розбіжностей між податковим та бухгалтерським обліком нами пропонується формат адаптованих допоміжних податкових реєстрів для цілей структурування податкових спрямувань, а саме: таблиця постійних різниць між бухгалтерським та податковим обліком банку – фрагмент якої поданий в табл. 1. Таку таблицю доцільно складати за рядками декларації на прибуток банку окремо за витратами та окремо за доходами.

Важливим реєстром податкового обліку визнається пропонована таблиця розбіжностей між бухгалтерським та податковим обліком цінних паперів, які обліковуються в портфелі до погашення – фрагмент якої поданий в табл. 2 Даний реєстр необхідно складати за кожним видом цінних паперів, які обліковуються в банку.

При цьому, виходячи із впровадження його на практиці, можна наголосити, що формування таких реєстрів надає змогу:

– отримувати комплексні дані, які найбільш повно характеризують фінансову діяльність банку;

– удосконалити контроль за правильністю формування об'єкта оподаткування;

– удосконалити аналіз банківських операцій на предмет віднесення до об'єкта оподаткування;

– виявляти порушення стосовно обліку доходів і витрат;

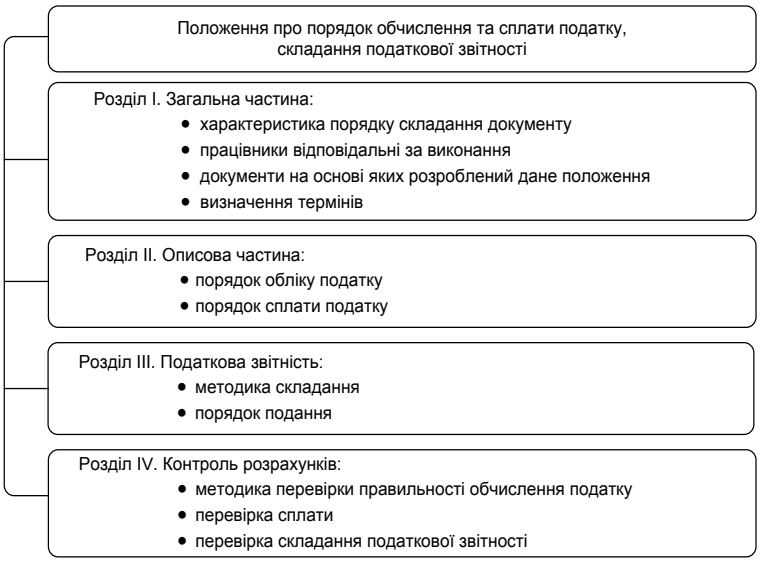

Рис. 1. Структура положення про порядок обчислення та сплати податків і зборів, складання податкової звітності

– отримувати чітку інформацію щодо відмінностей витрат та доходів в бухгалтерському та податковому обліках для прийняття управлінських рішень для коригування таких доходів та витрат;

– спрощення процедур складання звітності.

Інформаційно-аналітичне забезпечення облікового процесу в банку також повинно включати розробку схеми та графіка документообігу, які впливають на достовірність та обґрунтованість прийнятих управлінських рішень.

Для узагальнення інформаційної бази стосовно податкового обліку в банку, необхідним, на нашу думку, повинен бути розроблений організаційно-розпорядчий документ стосовно обліку нарахування і сплати податків по кожному виду податку та збору. Враховуючи особливості документування управлінської діяльності в кожному банку, такий документ може бути затверджений у вигляді положення, стандарту чи інструкції «Про порядок обчислення, сплати податків та зборів, складання податкової звітності».

Такий документ обов'язково повинен входити у систему внутрішньо нормативного забезпечення податкової політики і містити загальну частину, описову частину, частину яка стосується податкової звітності та частину стосовно контролю розрахунків (рис. 1).

Щодо відображення інформації про організацію оподаткування в банку І.В. Сало та Н.Г. Євченко розглядають включення до облікової політики банку інформації щодо податкового обліку, відзначаючи необхідність розробки документа під назвою «Облікова політика щодо податкового обліку» [6]. На нашу думку, необґрунтовано включати в наказ про облікову політку положень, які стосуються оподаткування, оскільки, відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні», облікова політика це сукупність принципів, методів і процедур, що використовується для складання та подання фінансової звітності. Облікова політика визначає не тільки способи організації та ведення фінансового обліку банку, але й дає можливість вибору альтернатив із певного стандарту. Тобто, лише обґрунтований для доцільності оптимізації оподаткування альтернативний варіант обліку може розглядатися фактором облікової політики.

Відсутність досліджень щодо формування регламентаційного документа для оформлення процесу оподаткування вимагає обґрунтування вибору його форми. Для цього розглянемо можливі види організаційно-розпорядчих документів для оформлення організації податкового процесу в банках: положення, розпорядження, накази.

Аналіз змісту наведених документів для документального затвердження податкового процесу свідчить про те, що для Публічних акціонерних товариств, у формі яких зареєстровані всі банки, накази та розпорядження, що видаються керівником для вирішення основних та оперативних завдань не можуть бути регламентаційними документами податкового процесу. Оскільки податковий процес, що забезпечує координацію податкової оптимізації, розглядається в операційному та стратегічному аспектах, то й регламентації повинні фіксуватися документом стратегічного значення, який має бути затверджений рішенням Правління банку. Крім того в даному документі затверджуються організаційні аспекти формування та реалізації процесу оподаткування. Саме тому податковий процес ми пропонуємо затверджувати у вигляді Положення.

Наведені приклади документації дозволять відобразити і деталізувати всі етапи облікового процесу. Розроблення запропонованої внутрішньо- нормативної документації забезпечує безперебійну роботу, скорочення технічних помилок, спрощення процедури контролю виступає ефективним інструментом фінансового управління банку.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Організація достатньо самостійної системи управління обліковим процесом у складі фінансового менеджменту банку виступає необхідним засобом адаптації вітчизняних банків до зовнішнього середовища. Складання прогнозу платежів, виявлення та аналіз факторів, які впливають на рівень податкового навантаження, оцінка економічної доцільності здійснення тих чи інших видів діяльності при існуючому податковому навантаженні, створюють вимогу інформаційно-аналітичного забезпечення його облікової політики й з огляду на засадні принципи й норми чинної податкової системи.

Список літератури:

1. Положення про організацію бухгалтерського обліку та звітності в банках України: Постанова Правління НБУ від 30.12.1998 року № 566.
2. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI.
3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 29.11.1999 р. № 290.
4. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати» затверджене наказом Міністерства фінансів України від 31.12 1999 р. № 318.
5. Інструкція про порядок відображення в бухгалтерському обліку банками України поточних і відстрочених податкових активів та податкових зобов'язань: Постанова Правління НБУ від 17.03.2009 р. № 140.
6. Сало І. В. Податковий менеджмент у банку: [монографія] / І. В. Сало, Н. Г. Євченко. – Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2009. – 187 с.
7. Положення про організацію бухгалтерського обліку та звітності в банках України: Постанова Правління НБУ від 30.12.1998 року № 566.

Лемишовская О.С.
Национальный университет «Львовская политехника»
Хомяк Т.Р.
Львовская коммерческая академия

ИНФОРМАЦИОННО-АНАЛИТИЧЕСКОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ УЧЕТНОЙ ПОЛИТИКИ БАНКА

Аннотация
В статье рассматриваются современные направления информационно-аналитического обеспечения учетной политики банка. Определяется функциональное позиционирование такого обеспечения в системе учетного процесса. Приведены составляющие информационно-аналитического инструментария финансового и налогового учета банковского учреждения. Предложено развитие и совершенствование документального обеспечения учетного процесса. Обоснована целесообразность такого применения.
Ключевые слова: банк, учет, учетная политика, учетный процесс, информационно-аналитическое обеспечение.

Lemishovska O.S.
National University «Lviv Polytechnic»
Khomiak T.R.
Lviv Academy of Commerce

INFORMATION AND ANALYTICAL SUPPORT OF BANK'S ACCOUNTING POLICY

Summary
This article reviews new directions of information and analytical support of accounting policy of the bank. It determines the functional positioning of this support in the system of accounting process. The paper shows the components of information and analytical tools of financial and tax accounting in banking institution. Development and improvement of documentary support of the accounting process is suggested. Expediency such its application is proved.
Keywords: bank, accounting, accounting policy, accounting process, information and analytical support.

УДК 331.108.38

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВПРОВАДЖЕННЯ НАСТАВНИЦТВА НА ПІДПРИЄМСТВІ

Літвінова Ю.О., Літвінова І.М.
Інститут хімічних технологій
Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля

Розглянуто походження терміну «наставництво», а також розкриття цього поняття. Наведено визначення поняття «наставництво». Розглянута сутність процесу наставництва, його позитивні сторони та шляхи впровадження на підприємстві. Надано програму підготовки наставників, яка включає в себе 4 етапи. Зроблені висновки та запропоновані можливі шляхи подальших досліджень та вдосконалення системи наставництва на підприємстві.
Ключові слова: підприємство, наставник, адаптер, праця, навички, знання.

Постановка проблеми. На сьогоднішній день, в умовах високої конкуренції, для того щоб залишитися на ринку підприємства вирішують ряд питань, серед них: проблеми великої плинності, відсутність необхідних практичних навичок у молодих фахівців, соціальна нереалізованість досвідчених співробітників, а також високий рівень стресу і нервозності у нових членів колективу, які тільки проходять адаптацію. Для вирішення цих та інших проблем необхідно вводити наставництво на підприємстві.

Однак, незважаючи на те, що цей метод вже є відпрацьованим і перевірений часом в сучасних умовах, він втратив свою популярність у застосуванні. Це пов'язано з тим, що у керівників закріпилася думка, що хороший співробітник повинен впоратися сам і цей метод вживається дуже рідко. Для того, щоб персонал на підприємстві вдосконалював свої навички, вміння та рівень знань необхідний його систематичний розвиток, який починається з перших днів знаходження співробітника на робочому місці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню процесу наставництва на підприємстві присвячено роботи таких вчених, як: В.А. Мірошниченко, І.Г. Столяр, П.Ф. Сіленок, И.В. Круглова, А.Н. Плотніков, Е.А.Черникова, О.А. Богачев, С.Ф. Бродський, В.В. Константинова, В.И. Петлін, Н.С. Маркова та ін.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Підприємства України готуються стати конкурентоспроможними не тільки на вітчизняному ринку збуту, але й на світовому. Для цього необхідно володіти не тільки новітньою технікою та технологією, матеріальними ресурсами, але й конкурентоспроможнім персоналом. Характерною рисою на сьогоднішній день на вітчизняних підприємствах є відрив у ланцюгу між поколіннями

© Літвінова Ю.О., Літвінова І.М., 2015